

دِل به دِل راه دَا ره

مهارت‌های مدیریت ازدواج

محسن قرائتی





به ذره کر نطفه نور کسب
به آینه رود و کار کسب





دل نیست هر آن دل که دل آرام ندارد
بی روی دل آرام، دل آرام ندارد

تقدیم به پدر خوبم که همواره دلگرمی جانم،

مادر مهربانم که دلسوز وجودم

و همسر عزیزم که دل آرام دلم بوده‌اند.

مؤلف

سخن‌آغازین

با همه دشواری‌ها و ظرافت‌هایش، شیرین‌ترین کار عالم «تربیت» است و مهم‌ترین بستر تربیت، «خانواده». خانواده اگر «خانواده» باشد، تربیت شیرین می‌شود و طبیعی. همان‌طور که ما نفس می‌کشیم، در خانواده هم تربیت می‌شویم؛ بی‌آنکه به آن فکر کنیم و بدانیم چه می‌شود.

مرکز «احیاء اندیشه و سیره علوی» مجموعه‌ای است مردم‌نهاد و خدمت‌گزار در کارهای خیر. تمرکز این مرکز بر تربیت و تعلیم است، آن‌هم با رویکرد اسلامی و عقلانی و با محوریت زیربنایی‌ترین نهاد تربیت، یعنی خانواده.

وجهه همت ما مهارت‌آموزی به خانواده‌هاست و مایه حرکت ما استفاده هوشمندانه از ابزارهای حمایتی؛ از این رو، طرح «**مهرستان**» را پایه‌ریزی کردیم تا در پیمودن این مسیر مقدس، بتوانیم منظم و هدفمند و برنامه‌دار پیش برویم. «**مهرستان**» فقط مخفف «محصولات هنری رسانه‌ای» نیست، بلکه اسم مکانی است برای آموختن مهرورزی در خانه و گرمابخشی به کانون خانواده.

ابزار ما در این راه پرفراز و بی‌نشیب چیست؟ از بین همه راه‌های ممکن، با «یار مهربان» به یاری خانواده‌ها آمده‌ایم؛ با همان آشنای پرسخاوتی که صدها نسل بشر را معلم‌وار پرورده و فروتنانه با ذهن و ضمیرشان درهم تنیده است.

بله، با کتاب آمده‌ایم و برای این باوریم که با همه تنوع ابزارهای دیجیتال و گرایش جنون آمیز انسان امروز به آن‌ها، هیچ چیز جای کتاب را نمی‌گیرد! اثبات ساده این مدعا را در رشد کتاب‌های کاغذی، در همین سال‌ها و حتی در کشورهای صنعتی، می‌توان سراغ گرفت. خوشبختانه این یار مهربان، هنوز هم به آدم‌ها وفادار مانده و همچنان گنجینه سرشاری به شمار می‌رود که پاسخ‌گوی نیازهای رنگارنگ مخاطبانش است؛ بماند که مدتی است با این یار مهربان نامهربانی می‌کنیم! به دنبال کار خیر زمین مانده‌ای بوده‌ایم که حضورمان را در این عرصه معنا ببخشد و جریانی پویا و اثری مانا به جای گذارد. سرانجام صد‌ها نفر ساعت پایش و پویش، به معماری طرح خانواده محور «مهرستان» انجامید که یکی از میوه‌هایش اکنون در دستان شماست.

با وسواسی خاص، اصول کیفی کار را تعیین کردیم تا شاخص ارزیابی باشند و بازتاب دغدغه‌مندی ما:

۱. تلاش فعالان این طرح و همه تولیدات آن، تمام وقت و تمام قد، در خدمت خانواده‌هاست و تمام آثار مکتوب بر محور نیازهای اعضای خانواده شکل می‌گیرد.

۲. گام‌های اجرایی را کاملاً علمی و منطقی طراحی کرده‌ایم تا از پشته‌های محکم بهره‌مند باشد؛ برای نمونه، نرم‌افزار قدرتمند و جامع مدیریت سیستمی را در مسیر تصمیم‌سازی تصمیم‌گیران و آماده‌سازی آثار، به کار گرفته‌ایم.

۳. آثاری باید تولید و ترویج شوند که حقیقتاً مورد نیاز باشند و نوآورانه و مشکل‌گشایانه به طرح مسائل بپردازند؛ از این رو، هم به درون مایه‌هایی عالمانه و مبتنی بر آموزه‌های دین اسلام توجه داریم و هم به قالب‌هایی شیوا و جذاب

در انتقال آن‌ها. انتظارمان تا بدان حد است که معادل و مشابهی برای آن آثار، براساس رویکرد انتخاب‌شده، برای انسان عصر حاضر به‌ویژه نسل جوان وجود نداشته باشد. در این راستا و برای دستیابی به گنجینه اطلاعات جامع در این موضوع، طرح «اطلس سواد خانواده» در دست تدوین است.

۴. فارغ از شهرت اسمی افراد، از نویسندگانی دعوت به همکاری کردیم که نه تنها از استانداردهای تعریف‌شده در طرح برخوردار باشند، بلکه توصیه‌های نکته‌سنجانه و موشکافانه درباره موضوع مدنظر را در انبان دانش و تجربه خویش انباشته باشند؛ البته از قلم جوان‌ترهای خوش‌آتیه نیز غافل نماندیم.

۵. غنای زیربنا و کیفیت روبنای «مهرستان» چنین اقتضا می‌کرد که متخصصان ممتاز در حوزه‌های مختلف را در زنجیره تولید مشارکت دهیم: بهره‌مندی از اطلاعات طرح جامع اطلس خانواده و هیئت علمی بصیر برای انتخاب موضوع و نویسندگان، ارزیابان کاربرد و انتخاب افراد زیادی از میان جامعه مخاطب هر یک از کتاب‌ها برای ارزیابی آثار رسیده براساس شاخص‌های تعریف‌شده، هنرمندان طبع‌شناس برای یافتن نام کتاب‌ها، ویراستاران فعال‌ترین نهاد ویرایشی ایران، طراحان و صفحه‌آرهای خوش‌قریحه، نمونه‌خوانی چندباره آثار به منظور اصلاح ایرادهای احتمالی در مراحل پایانی، نیروهای متخصص در صنعت چاپ، چاپخانه‌های کارگشته و مجهز، فعالان حرفه‌ای در تبلیغ و اطلاع‌رسانی و مدیریت فروش، متفکران دلسوز برای انگیزه‌آفرینی و امکان‌سازی برای مطالعه کتاب و....

۶. گوشه‌چشمی هم داریم به میراث مکتوب گران‌بهای گذشتگان با موضوع خانواده، از راه بازآفرینی و بازنویسی آن‌ها متناسب با نیازها و اقتضائات انسان

معاصر، تا عطر نام و یادشان و خوشه چینی از خرمن معرفتشان، ذائقه مشتاقان را پُر حلاوت کند.

۷. درست است که این طرح برای امکان تداوم بلندمدتش، باید از نظر منابع مالی مستقل و خودگردان باشد، اما به پشتوانه خیراندیشانی که چراغ این راه را روشن کرده‌اند، کاملاً غیرانتفاعی خواهد ماند و عوایدی را که احتمالاً به دست می‌آید، در فرایند تولید و ترویج آثار فاخر فرهنگی بازهزینه می‌کنیم. به این موضوع، در طرح مصوب و تمامی قراردادها تصریح شده است.

۸. بزرگ‌ترین معضل امروز ما در حوزه کتاب و کتاب‌خوانی، نبودن آثار فاخر و مناسب نیست؛ بلکه ضعیف بودن فرهنگ مطالعه در بین اقشار جامعه به ویژه خانواده‌هاست. پیکان تمامی فعالیت‌هایمان تنها به این سمت نشانه می‌رود که این آثار خوانده شوند و تراز مهارتی خانواده‌ها را در زندگی افزایش دهند. به همین منظور، طرح «مطالعه آثار» با توجه به راهبردهای عملی در بستر خانواده، تهیه شده و در حال پیگیری است.

۹. توجه داریم که بی‌اعتنایی به ابزارهای غیرکتابی، راهبرد درستی نیست: تولید کتاب‌های صوتی، محصولات تصویری، نرم‌افزارهای رایانه‌ای و تلفن همراه، حضور در شبکه‌های مجازی و اینترنتی، ترجمه آثار و... نیز مدنظر خواهد بود.

۱۰. برای تنومند شدن این نهال نوپا، نظارت مستمر و ارزیابی همه‌جانبه نیاز است. از ابتدا تا انتهای این طرح، بازخوردگیری و اصلاح مناسب و به موقع مشکلات احتمالی در دستور کار خواهد بود.

۱۱. طرح‌ها و برنامه‌های موفق دیگر فعالان در این عرصه‌ها را برای الگوگیری و مقایسه، رصد کرده و می‌کنیم. خود نیز یافته‌ها و بر ساخته‌هایمان را حاضریم

به رایگان پیشکشِ رهروان این وادی کرانه‌نابردار کنیم تا ضمن هم‌افزایی در بینش‌ها و دانش‌ها، بتوانیم با موج‌آفرینی، خیراندیشان فرهنگی را متقاعد کنیم که پا به این عرصه بگذارند.

آنچه خواندید، همهٔ حرف‌هایی نبود که گفتنی بود؛ به قدر دقیقه‌های چندین سال، حرف و تجربه و خاطره و نکته هست؛ اما نباید و نشاید که سخن‌آغازین را به درازا بکشیم. فقط اینکه حساسیت موضوع و فرهیختگی خواننده، به ما انگیزه می‌دهد که بارها و بارها درون‌مایه، قالب، مراحل تولید و توزیع را بازبینی کنیم تا اثری فاخر و ارزشمند را تقدیم نگاه و نگرش بلند شما گرامیان نماییم و مشتاقانه منتظریم تا با دریافت دیدگاه‌های شما سروران عزیز به آدرس mehr@mehrestan.ir بیش از پیش مرهون مهربانی‌هایتان گردیم.

بر آستان جانانی سرسپاس فرود می‌آوریم که توفیق، رفیق طریقمان کرد تا دورهٔ امانت‌داده‌شده در مزرعهٔ دنیا را به خوشه‌چینی از خرمن ارباب و اصحاب فرهنگ و اندیشه بگذرانیم و آنگاه بالطفی دوچندان، ما را و امدار فضل بی‌کرانش کرد تا در طرح پربرکت «**مهرستان**» بتوانیم بابت تولید و ترویج محصولات فرهنگی و تربیتی، مدال افتخار بر گردن بیاویزیم. آری، «تربیت و تعلیم» هدف اصلی آمدن پیامبران و جان‌مایهٔ کتاب‌های آسمانی بوده است: «**يَزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ**» و ما نیز به راه‌پیمایی و نفس‌کشیدن در این وادی مفتخریم. از تک‌به‌تک سروران ارجمندی که ذره‌پروری کردند و گام‌به‌گام مسیر را هم‌شانۀ ما شدند، به رسم ادب، خاضعانه سپاسگزاریم.

عیشتان مدام، ایام به‌کام، عزت مستدام
مرکز احیاء اندیشه و سیرهٔ علوی

فصل اول: اهمیت ازدواج

۱۹

دلایل ازدواج

۲۲

فصل دوم: بلوغ‌های لازم برای ازدواج

۲۷

بلوغ عقلی

۳۰

بلوغ جنسی

۳۱

بلوغ عاطفی

۳۱

بلوغ اقتصادی

۳۲

فصل سوم: فواید ازدواج

۳۵

الف. فواید معنوی ازدواج

۳۷

انس و آرامش

۳۷

مهرورزی و ایثار

۳۹

دوری از گناه و حفظ دین

۴۱

ب. فواید مادی ازدواج

۴۴

بقای نسل

۴۴

روحیه استقلال و تلاش برای توسعه روزی

۴۷

ارضای صحیح غریزه جنسی

۵۰

سلامتی جسم

۵۱

فصل چهارم: موانع ازدواج

۵۳

ترس از ازدواج

۵۵

ترس از مشکلات اقتصادی

۵۷

توقعات زیاد

۶۳

آداب و رسوم غلط

۶۷

مهریه‌های سنگین

۶۹

خواهر و برادر بزرگ‌تر	۷۰
فوت یکی از اقوام دختر یا پسر	۷۱
تجملات	۷۱
دختر عمو فقط برای پسر عمو	۷۲
جهیزیه	۷۲
ازدواج در محرم و صفر و ایام شهادت معصومان علیهم‌السلام	۷۲
ارضای کاذب	۷۲
ادامه تحصیل	۷۵
سخت‌گیری والدین	۷۷

۷۹ فصل پنجم: ملاک‌های انتخاب همسر

۱. ملاک‌های پایه‌ای	۸۲
ایمان	۸۲
اخلاق	۸۴
اصالت خانوادگی	۸۵
گُفو بودن	۸۷
رشد عقلی	۸۹
۲. ملاک‌های شخصی و غیربنیادی	۹۰
سن	۹۰
تحصیلات	۹۱
زیبایی	۹۱

۹۵ فصل ششم: وظایف دیگران در ازدواج

وظایف والدین	۹۸
تربیت صحیح فرزندان	۹۸
پرهیز از آرمان‌گرایی و حساسیت‌های بیجا	۱۰۰
کنار گذاشتن حیای بیجا	۱۰۱
پیگیر بودن	۱۰۲
وظایف مردم	۱۰۳
وظایف مسئولان	۱۰۴

۱۰۷ فصل هفتم: مقدمات ازدواج

خواستگاری	۱۰۹
-----------	-----



فصل اول: اهمیت ازدواج



آنچه در این فصل با آن آشنا می‌شویم:

• جایگاه ازدواج و تشکیل خانواده؛

• ازدواج، چرا و به چه دلیل؟

دلایل ازدواج

برای ازدواج دلایل متعددی می‌توان برشمرد؛ اما دلائل مهم آن عبارت است از:
الف. دلیل فطری و طبیعی؛ ب. دلیل دینی؛ ج. دلیل روانی.

الف. دلیل فطری و طبیعی: رمز بقا و تداوم هستی زوجیت است. زوجیت به معنای دو بودن است که همیشه به جنس نرو ماده اختصاص ندارد؛ بلکه به معنای جفت بودن است؛ مانند اینکه می‌گوییم یک جفت جوراب و کفش یا به دو چیزی که مقارن یکدیگر باشند، مانند شب و روز و مثبت و منفی نیز زوج گفته می‌شود. بنابراین، زوجیت در همه موجودات عالم اعم از جاندار و بی‌جان وجود دارد و پایه و اساس نظام آفرینش است.

در این میان، انسان نیز از این قاعده مستثنا نیست و بدن او به گونه‌ای ایجاد شده و دارای دو جنس نرو ماده قرار داده شده است^۱ که بتواند نسل خود را حفظ کند. این انسان به گونه‌ای خلق شده است که گویی در کنار جنس مخالف تکمیل می‌شود و بسیاری از کمالات و ویژگی‌ها را کسب می‌کند. حتی اگر دین نیز به این مسئله سفارش نکرده بود، باز طبیعت بشر به گونه‌ای است که اقتضای ازدواج دارد. با مراجعه به تاریخ بشر می‌توان پی برد که ازدواج همیشه وجود داشته و هیچ‌گاه کسی را به سبب اصل ازدواج سرزنش و توبیخ نکرده‌اند. این خود دلیل بر فطری و طبیعی بودن مسئله ازدواج است.

۱. «وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ» (ذاریات، ۴۹) (از هر چیزی دو زوج آفریدیم).

۲. «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً» (نساء، ۱) (ای مردم، از پروردگارتان که شما را از نفس واحدی آفرید و جفتش را نیز از او آفرید و از آن دو، مردان و زنان بسیاری پراکند، پروا کنید).